

Remiss utkast till lagrådsremiss "Ett mer heltäckande straffansvar vid angrepp på företagshemligheter" (Ju2020/04525)

Sammanfattning

Journalistförbundet har tagit del av förslagen i utkast till lagrådsremiss "Ett mer heltäckande straffansvar vid angrepp på företagshemligheter". Journalistförbundet lämnade även remissvar på promemorian, "Bättre skydd för tekniska företagshemligheter" (Ds 2020:26) som ligger till grund för utkastet till lagrådsremiss.

I utkastet till lagrådsremiss föreslås ett utökad straffansvar i lagen om företagshemligheter. Förslaget innebär en kraftig inskränkning av anställdas och uppdragstagares yttrandefrihet. Det i sin tur leder till problem som risk för tystandaskultur, mindre journalistisk granskning, mörkläggning av information av allmänintresse och risk för maktmissbruk.

Journalistförbundet noterar att det saknas en analys av det faktiska behovet av ytterligare kriminalisering på området. Enligt Journalistförbundet är det mot den bakgrunden inte visat att det finns ett behov av ett utökat straffansvar som motiverar den kraftiga inskränkning av yttrandefriheten som föreslås. De föreslagna förändringarna i utkastet till lagrådsremiss lever därmed inte upp till de krav på proportionalitet som krävs vid inskränkningar av yttrande- och informationsfriheten (regeringsformen 2 kap 20 – 21 §§).

I utkastet till lagrådsremiss finns ett modifierat förslag till kriminalisering av olovligt utnyttjande av teknisk företagshemlighet eller olovligt röjande av teknisk företagshemlighet. Likheter med förslaget i 2020 års promemoria är många. Det handlar fortsatt om att anställda och uppdragstagare som har lovlig tillgång till uppgiften ska omfattas. I utkastet till lagrådsremiss har det dock konkretiserats vad som avses med "teknisk företagshemlighet". Enligt förslaget är det "information som är ägnad att användas i produktionen eller framställningen av en vara eller utförandet av en tjänst". Enligt Journalistförbundet får definitionen anses så bred att den i princip omfattar alla uppgifter om produktionen eller framställningen av en vara eller utförandet av en tjänst, så länge det finns någon potentiell skada ur konkurrenshänseende. Det ger arbetsgivaren/uppdragsgivaren stora möjligheter att styra vad som ska anses vara "hemlig" information. Enligt Journalistförbundet innebär förslaget att anställda och uppdragstagare får mycket lite att säga till om när det gäller vilka uppgifter som kan lämnas vidare till allmänhet och media. Det kommer i sin tur att leda till ökad tystnadskultur inom svenska företag. Det kommer att bli svårt för journalister att få information som egentligen borde vara tillgänglig för allmänheten, till exempel uppgifter om miljöpåverkan eller arbetsförhållanden.

Särskilt mot bakgrund av vad som anförts ovan avseende avsaknaden av behovsanalys, avstyrker Journalistförbundet förslaget i 26 a §, Företagshemlighetslagen.

Behovet av att värna anställdas och uppdragstagares yttrandefrihet

Reglering av företagshemligheter är problematisk ur yttrandefrihetssynpunkt eftersom de innebär en begränsning av anställdas och uppdragstagares möjlighet att lämna uppgifter om företagets verksamhet, vilket i sin tur begränsar möjligheten att avslöja missförhållanden inom företag och organisationer. Problemen ur yttrandefrihetssynpunkt är många, här är några exempel:

1. Risk för tystnadskultur – Anställda och visseblåsare kan avskräckas från att rapportera om oegentligheter, korruption eller brottsliga handlingar av rädsla för rättsliga konsekvenser.
2. Försvarar journalistisk granskning – Journalister kan hindras från att avslöja information av allmänintresse om företag, eftersom de kan åtalas för att ha spridit företagshemligheter.
3. Vid tolkning av vad som är en företagshemlighet – Om begreppet används för brett kan det inkludera information som egentligen borde vara tillgänglig för allmänheten, till exempel uppgifter om miljöpåverkan eller arbetsförhållanden.
4. Risk för maktmissbruk – Företag kan använda lagen för att hota kritiker eller skydda sig mot negativ publicitet, snarare än att faktiskt skydda legitima affärshemligheter.

Detta innebär att lagen, om den inte är tydligt avgränsad och balanserad, kan bli ett verktyg för att begränsa yttrandefriheten och insyn i samhället. Behovet av skydd för företagshemligheter måste därför alltid vägas mot de negativa konsekvenser som finns i form av inskränkningar av yttrandefriheten.

Behovet av ett ökat skydd för företagshemligheter

Till grund för utkastet till lagrådsremiss ligger promemorian "Bättre skydd för tekniska företagshemligheter" (Ds 2020:26). I promemorian gjordes ingen bedömning av det faktiska behovet av ytterligare kriminalisering. I den tidigare utredningen på området "Ny lag om företagshemligheter" (SOU 2017:45), gjordes inte heller någon utredning av behovet av ett utökat straffansvar.¹ Istället hänvisade utredningen 2017 till vad regeringen anförde i en lagrådsremiss 2013. Regeringens resonemang i den lagrådsremissen bygger till stor del på de problem som ansågs ha uppstått i och med det hovrättsdomen i det så kallade Ericsson-målet 2003.²

¹ Se utredningen "Ny lag om företagshemligheter" (SOU 2017:45), sid 351.

² Svea hovrätts dom den 20 oktober 2003 i mål nr B 5221-03.

Journalistförbundet noterar att det gått över 20 år sedan Ericsson-målet och att det tycks sakna en ordentlig analys av vilka konkreta problem dagens lagstiftning leder till som gör att det finns ett faktiskt behov av ytterligare kriminalisering på området. Enligt Journalistförbundet är det mot den bakgrunden inte visat att det finns ett behov av ett utökat straffansvar som motiverar den kraftiga inskränkning av yttrandefriheten som föreslås. De föreslagna förändringarna i utkastet till lagrådsremiss lever därmed inte upp till de krav på proportionalitet som krävs vid inskränkningar av yttrande- och informationsfriheten (regeringsformen 2 kap 20 – 21 §§).

Den nya utformningen av bestämmelsen

Till grund för utkastet till lagrådsremiss ligger promemorian "Bättre skydd för tekniska företagshemligheter" (Ds 2020:26). I promemorian föreslogs en ny bestämmelse med följande lydelse:

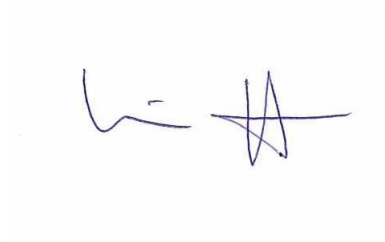
26 a § Den som uppsåtligen och olovligen utnyttjar en företagshemlighet av teknisk natur som han eller hon har fått del av i samband med en affärsförbindelse med en näringsidkare eller en forskningsinstitution, eller genom att delta i en näringsidkares rörelse eller en forskningsinstitutionens verksamhet till följd av anställning eller uppdrag eller på annan liknande grund, ska dömas för olovligt utnyttjande av företagshemlighet till böter eller fängelse i högst två år. Den som uppsåtligen och olovligen röjer en företagshemlighet av lagförslag teknisk natur som han eller hon har fått del av på ett sätt som anges i första stycket ska dömas för olovligt röjande av företagshemlighet till böter eller fängelse i högst två år. (...)

I utkastet till lagrådsremiss föreslås istället att bestämmelsen ska ha följande lydelse:

26 a § Den som uppsåtligen och olovligen utnyttjar eller röjer en företagshemlighet
1. som avser information som är ägnad att användas i produktionen eller framställningen av en vara eller utförandet av en tjänst (teknisk företagshemlighet), och
2. som han eller hon har fått del av genom att delta i en näringsidkares rörelse eller en forskningsinstitutionens verksamhet till följd av anställning eller uppdrag eller på annan liknande grund, eller i samband med en affärsförbindelse med en näringsidkare eller en forskningsinstitution,
ska dömas för olovligt utnyttjande av teknisk företagshemlighet eller olovligt röjande av teknisk företags-hemlighet till böter eller fängelse i högst två år.

Enligt Journalistförbundet kvarstår de grundläggande problemen med den nya regleringen, det vill säga att det innebär en kraftig begränsning av anställdas och uppdragstagares yttrandefrihet som kommer att leda till minskade möjligheter att slå larm om missförhållanden, samt lämna uppgifter till media. I sitt remissvar på promemorian efterfrågade Journalistförbundet att begreppet "teknisk företagshemlighet" skulle konkretiseras. Journalistförbundet noterar att detta gjorts i utkastet till lagrådsremiss. Den föreslagna definitionen "information som är ägnad att användas i produktionen eller framställningen av en vara eller utförandet av en tjänst" får dock anses så bred att den i princip omfattar alla uppgifter om produktionen eller framställningen av en vara eller utförandet av en tjänst. Det ger arbetsgivaren/uppdragsgivaren stora möjligheter att styra vad som ska anses vara "hemlig" information, så länge det finns någon potentiell skada ur konkurrenshänseende (se 4 § lagen om företagshemligheter). Enligt Journalistförbundet innebär förslaget att anställda och uppdragstagare får mycket lite att säga till om när det gäller vilka uppgifter som kan lämnas vidare till allmänhet och media. Det kommer i sin tur att leda till ökad tystnadskultur inom svenska företag. Det kommer att bli svårt för journalister att få information som egentligen borde vara tillgänglig för allmänheten, till exempel uppgifter om miljöpåverkan eller arbetsförhållanden. Uppgifter som kan leda till att företagen blir bättre och därmed stärker sin konkurrenskraft.

Särskilt mot bakgrund av vad som anförts ovan avseende avsaknaden av behovsanalys, avstyrker Journalistförbundet förslaget i 26 a §, Företagshemlighetslagen.

A handwritten signature in blue ink, consisting of a stylized 'U' followed by a series of loops and a horizontal line.

Ulrika Hyllert
Förbundsordförande
Journalistförbundet